

Ruszt József és Ádám Ottó

Megjelenés előtt áll Ruszt József (1937–2005), a kiváló rendező *Naplójának* második kötete. Az itt közölt néhány részlet betekintést nyújt azokba az illúziókba, amelyeket Ruszt a korszak egyik meghatározó rendezője, Ádám Ottó (1928–2010) iránt táplált.

LEVÉL ÁDÁM OTTÓNAK

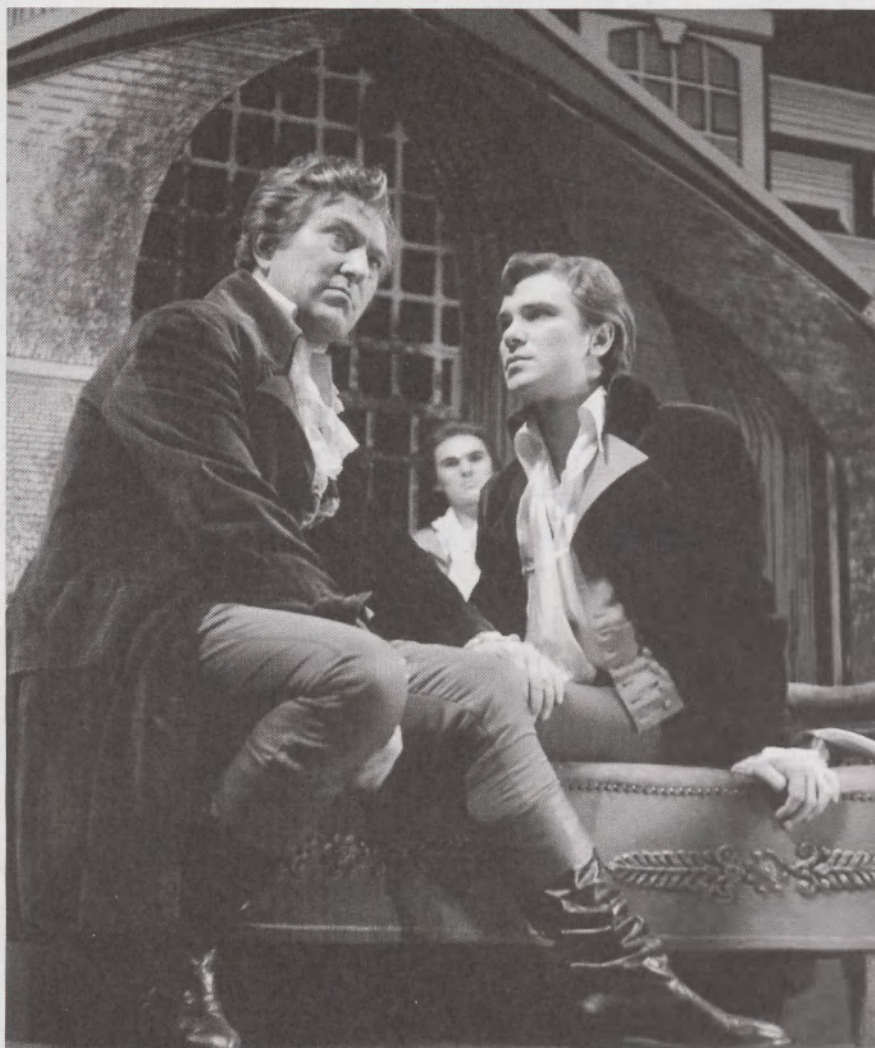
Mélyen tisztelt Tanár úr!

Engedje meg, hogy a leghálásabb köszönetemet fejezzem ki mindazért az önzetlen segítségért és ügybuzgalomért, amit érdeklésemben kifejtett.

Én magam nagyon bíztam abban, hogy egy objektív helyzet fel tudja tárni önmaga problémáit, s a problémák fényében majd a megoldás lehetőségei is világosak lesznek. Sajnos azt kell látnom, hogy a helyzet önmagában sohasem elég világos, mert a helyzeteket emberek magyarázzák; a lehetőségeknek pedig, az objektív lehetőségeknek mindig találkozniuk kell a szubjektív szándékokkal. E szubjektív szándékokkal nem volt módomban szembeszállni, s elvesztettnek érzek most egy ügyet, amelyért harcoltam.

Teljes mértékben tisztában vagyok azzal, hogy a lehetőség korán jött számomra, s a véletlenek összeesése nem nekem kedvezett. Pillanatnyilag nem látok tisztán: mit kell most tennem? Nem a magam érdekeivel szeretnék most sem törődni, hiszen azokkal eddig sem törődtem, mert irtózom minden olyan kapcsolattartástól, mely mögött ilyen szubjektív kapcsolattartások húzódnak meg. Mi sem mutatja ezt jobban, mint hogy Önt sem kerestem meg, és senkinél semmilyen lépést nem tettem.

Annak idején beszéltem Kazimirrel, aki a legmesszebbmenőkig biztosított támogatásáról... érzésem szerint ő is azt hitte, hogy saját karrierem érdekében beszéltem. Nem vagyok karrierista, s inkább a pályám abbahagyom, mintsem hogy egyetlen lépésemért ilyen vádat tehessenek ellenem. Ez a színház azért volt jó eddig, ha jó volt, mert európai szellem volt benne; Gyurival is –



Bessenyei Ferenc, Juhász Jácint és Tordy Géza
a *Danton halála* című Büchner-dráma Ádám Ottó-rendezésében

minden konfliktusunk mellett is – ezen munkálkodunk... s nem tudom, hogy a dolgok ilyen alakulásával vajon megmarad-e továbbra is ez a lehetőség? Ha nem, nincs értelme annak, hogy tovább maradjak. Ebből megélni vidéken nem lehet és nem is érdemes. Minden nélkülözést és fáradtságot azért vállal az ember, mert egy ügyet szeretne szolgálni. Tehát nem tudom, mit tegyek. A közeljövőben nem tudok Pestre menni, mert a munkám nagyon lefoglal itt Debrecenben. Kérem Önt, szakítson számomra annyi időt és energiát, hogy válaszoljon nekem. Nincs depresszióm, nem vagyok nyugtalan, semmi sem történt, csak éppen nincsen már sem munkámban, sem életben az a fővonal, amely eddig irányított.

Sok szeretettel és nosztalgiával gondolok Önre, és nagyon várom kedves és okos válaszát, éppen arra a bizalomra építve, amely bizalom kiállni készítette Önt mellettem.

Üdvözlettel és tisztelettel

R. J.

1966. január 9.

ÁDÁM OTTÓ VÁLASZA

Kedves Jóska,

Megkaptam levelét, nagyon örültem neki, bár sok okosat válaszolni nem tudok. Mire én elkezdtem a dolgoknak utánanézni, már eldöntöttem a felsőbb régiókban, hogy nem nevezik ki főrendezőnek, hanem Giriczet nevezik ki maga fölé. Sajnálom, hogy nem tudtam előbb közbeszólni – bár attól tartok, hogy ez ügyben minden közbeszólás késő lett volna, annyira eleve el volt döntve. Az a kérdés, mi tűnik kevésbé rossznak, ott maradni és egy társulattal együtt ennek ellenére tovább dolgozni, vagy pedig vándorútra kelni és keresgélni az ország többi rossz és kevésbé rossz színházai között egy helyet. Valahogy arra hajlanék, hogy ha Pestre jönni nincsen módja, ne mozduljon. Pest jelenleg nem áll jól, hozzánk nem tud jönni, a Nemzetibe nem érdemes. A többi színház – amennyire látom – jelenleg nem akar rendezőt felhozni. – Azt hiszem, ki kellene várni egy jobb pillanatot.

Talán ha kicsit leválasztja magát lelkileg a színháztól, és sikerül azt arisztokratikusabban és idegenebbül



Psota Irén,
Gábor Miklós
és Vass Éva
Ádám Ottó
Koldusoperájában

szemlélnie, akkor jobban fogja érezni magát. Talán csak arra a két-három feladatra kellene koncentrálnia, amit jövő évben csinálni fog, és amennyi szabad ideje van, azt Pesten tölteni. Persze Pest se sokkal jobb, de maga a mozgás ad valami örömet.

Ír-e? Ha Pesten lesz, keressen meg.

Szeretettel üdvözl:

Ádám Ottó

Budapest, 1966. jan. 12.

FELJEGYZÉSEK ÁDÁM OTTÓRÓL A NAPLÓBAN

Ádám Ottóval is találkoztam, megbeszéltem vele a Csehov egyfelvonásosokban való részvételemet. Nagyon kedves volt, s mint az várható, rögtön a gyomrom felől érdeklődött, majd közölte velem, hogy nem gyógyszer kell szedni, hanem esténként vodkát kell inni. Aranyos volt. (NAPLÓ, 1963. március 29.)

Jövő hétfőn délelőtt Ádám Ottót is fel fogom keresni a Büchner-próbán. Kénytelen vagyok felhívni magamra a figyelmet, ha nem akarom, hogy elfelejtkezzenek rólam. Márpedig itt mindenkiről megfeledkeznek, még azok is, akik érnek valamit ebben a „szakmában”... (NAPLÓ, 1963. november 2.)

...Hétfőn délelőtt sokáig együtt voltam Ádám Ottóval. Valójában hosszan le kellene írni a találkozást és a beszélgetést, ilyen röviden nem lehet elmondani, és talán szentimentálisnak is tűnik a találkozás sommázása: nagyszerű volt, kicserélődtem, persze elgondolkodtató az egész, ahogyan színházról és a rendezésről, és a darabokról beszélt. Igaza van, hogy a színház nem felvevő, hanem leadó terület. Ha az ember nem teremti meg magának életében azt az utánpótlást és regenerálódási lehetőséget, ahonnan művészetét is nyeri, nem tud mit leadni. A színházba nem belemenekülni kell, hanem sokszor tőle, a hatásától kell menekülni. ...

„Az ember eltötmög a próbán két hónapon át, aztán minden szépen összeáll. Nem kell semmit sem hajtani!” Lehet, hogy igaza van, de csak akkor, ha az a bizonyos leadás minden bemenetelkor önkénytelen és gátlástalan. Akkor ez a „tötmögés” valóban a művészet csúcса is lehet. Nem tudom. (NAPLÓ, 1964. január 8.)

Mindenféleképpen beszélnem kell Ádám Ottóval. Klári mondja, hogy Bea még mindig erősen ambiciós, hogy menjek az Operához. Nem mondom, hogy nem lenne kényelmes és előkelő, persze az igazi kényelmet és az előkelőséget is csak a munka adja meg, amire ott sem a körülményeket tekintve, sem pedig az én felkészülésemet illetően – nem sok kilátás lenne egyelőre.

Marad tehát Ádám Ottó és a Madách Színház... (NAPLÓ, 1964. június 20.)

Ma délelőtt a Madáchban voltam a *Koldusopera* főpróbáján. ... Gábor mint Bicska Maxi – megejtő és fedhetetlen élmény –, neki ezt a szerepet így kell játszania. Az előadásban Ádám Ottó – valószínűen Makai Peti jóvoltából – megpróbált kijutni a naturalizmusból a még mindig felhasználható avantgardizmus formai megoldásai felé. Az előadás jelenleg még nem jutott el a végső összeállításig, ezért még nem igazán mérhetőek az erényei, a hibái viszont összeállítás után is változatlanok maradnak. Nincs átütő és megdöbbentő ereje. Nem lehet tudni itt, hogy mit kell komolyan venni. Pécsi, Psota, Kiss Manyi egyszerűen nem játsszák el a szerepeiket... stb. (NAPLÓ, 1965. október 21.)

Tökéletesen igaza van Ádám Ottónak, hogy a brutalitás felmutatása eredménytelen küzdelem a brutalitás ellen, sőt a brutalitás brutalitást szül. (NAPLÓ, 1969. december 26.)

Most, hogy fenn voltam – beszéltem Ádám Ottóval is. Úgy néz ki, hogy Papp kivételével minden főiskolást megkapunk, s Dózsát viszik. Még azt kell megtudni, Szakács elmegy-e, ha igen: keresztül kell vinnem, hogy Klárit és Palit leszerződtessek.

A magam ügyében is kérdeztem... A Jászai-díj tárgyalása már korábban megvolt a Szövetségben... Azon Ottó nem volt jelen, de megígérte, hogy máshol szólni fog. Talán megteszi. Ez most nagyon jól jönne nekem, anyagilag, erkölcsileg egyaránt. Lengyel nem megy a Madáchból... Feltettem a kérdést Ottónak, hogy mi lett volna a véleménye rólam, ha Lengyel valóban elment volna... Lehetett volna szó arról, hogy vendégrendezzek, aztán?... S ebben maradtunk. Így nincs értelme az egésznek. Nem akarok még egyszer Lengyellel összetalálkozni. (NAPLÓ, 1970. január 29.)

Talán Pesten még annyit kellene megtennem, hogy felhívjam Ádám Ottót, és megérdeklődjem a Jászai-díj perspektíváját... hátha tud mondani valamit. Ha nem kapom meg, az anyagi katasztrófát jelentene. (NAPLÓ, 1970. február 21.)

– Volt egyszer a *Magyar Hírlap*ban egy pár soros beszélgetés Ádám Ottóval. A kegyetlen színházról esvén szó, azt mondta, nem hisz benne, mert csak abban a színházban tud hinni, amely felmutatja a humanista gesztust. Ez engem akkor nagyon elgondolkodtatott. Valóban így van, a humanista gesztus felmutatása talán hiányzik a kegyetlen színház és Grotowski előadásából. Én éppen ebben az irányban próbálkozom a magam kegyetlen színházával – igyekszem felmutatni a humanista gesztust. Úgy érzem, hogy a *Passió*ban és *A befalazott asszony*ban ez sikerült is. (SZÍNHÁZ – Interjú Mészáros Tamással, 1973. augusztus)

Csak évek múltán tudatosult bennem, hogy Ádám Ottó a próbákon és a gyakori közös séták beszélgetései során mindvégig sztanyiszlavszkiji terminológiát használt, de akkor ezt én még nem tudtam. (NAPLÓ, 1994. május 28.)